

İş Kazası Geçiren İşçiye İşveren Tarafından Yapılan Parasal Yardımların Niteliği ve Vergisel Boyutu

Hasan BİTER

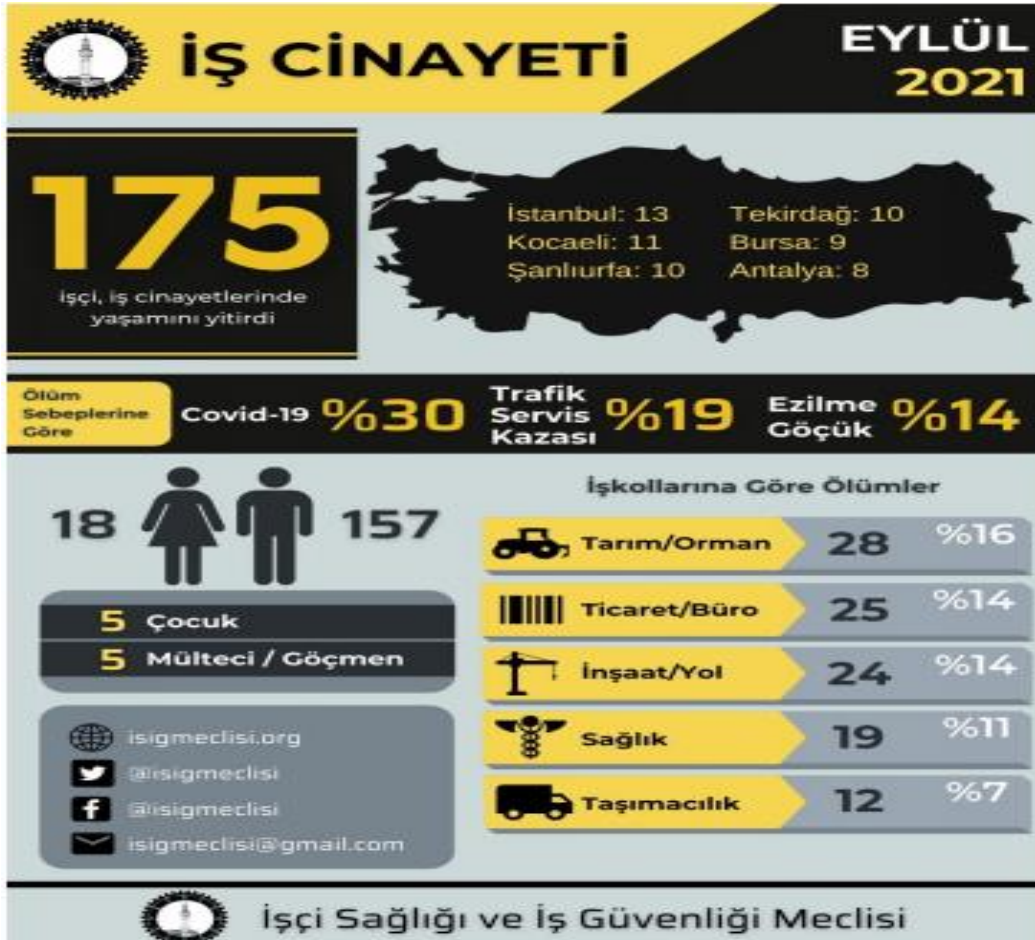
Serbest Muhasebeci Mali Müşavir / GSMMMMO

 hasanbtr@gmail.com

 0533 091 27 27

1- GİRİŞ

İşyerlerinde, çeşitli önlemler ve tedbirler alınsa da zaman zaman iş kazaları yaşanabilmektedir. **İş kazasının tanımı**, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nca yapılmıştır. Bu Kanun ile iş kazasının, bir iş kazası sayılabilmesi için hangi koşulların olması gerektiği belirlenmiştir. İş kazası geçiren işçilerin sayısı her geçen yıl daha da artmaktadır. **2021** yılının sadece **Eylül** ayında **175** işçi hayatını kaybetmiştir. Bu nedenle olası iş kazası durumlarında, hem işverenin hem de işçinin haklarını ve sorumluluklarını bilmesi gerekmektedir. Aksi halde, kazayı geçiren işçi mağduriyet yaşayabilmekte; işveren ise, iş kazası sonrasında çeşitli cezalar ödemekle karşı karşıya kalabilmektedir.

2 - 5510 SAYILI KANUNA GÖRE İŞ KAZASI HALLERİ NELERDİR ?

İş kazası, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 13. maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre aşağıda sayılan haller iş kazası sayılır ;

- a- Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,
- b- İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle,
- c- Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,
- d- Bu Kanun'un 4. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,
- e- Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olaydır. Örneğin; havai fişek üretimi yapılan atölyede çalışan sigortalının meydana gelen patlama sonucu yaralanması veya vefat etmesi iş kazasıdır.

3- BİR OLAYIN İŞ KAZASI SAYILABİLMESİ İÇİN GEREKEN UNSURLARI

Sosyal Güvenlik Kurumu'nca bir olayın iş kazası olup olmadığını değerlendirebilmesi için **öncelikle iş kazası geçiren kişinin,**

- Sigortalı olması,
- Mutlaka bir olay ile karşılaşmış olması,
- Kaza ile sonuç arasında uygun bir illiyet bağının bulunması,
- Meydana gelen olay nedeniyle bedenen veya ruhen engelli hale gelmesi hallerinin bir arada bulunması gerekmektedir.

İş kazası işin yürütümü sırasında meydana gelen olayı ifade etmekle birlikte yapılan işle ilgisi olmayan hal ve durumlarda meydana gelen olayları da kapsamaktadır.

4- İŞ KAZASI SİGORTASINDAN SAĞLANAN HAKLAR

İş kazası sigortasından doğan haklardan yararlanabilmek için herhangi bir prim günü sınırı bulunmamakta olup, **iş kazası sigortasından sağlanan haklar şunlardır:**

- Geçici İş Göremezlik Ödeneği
- Sürekli İş Göremezlik Geliri
- Ölüm Geliri
- Evlenme Ödeneği
- Cenaze Ödeneği

5- UYGULAMADA YAŞANAN DURAKSAMA VE TEREDDÜTLER

Yukarıda belirtildiği üzere bu tür iş kazaları sonucunda çalışanlar işgücü kaybına uğrayabilmekte ve iş göremez hale gelebilmektedir. İş göremez hale gelen işçi hastaneden iş göremezlik raporu almakta, söz konusu rapora istinaden uzun süre çalışmamakta, çalışmadığı süre boyunca yasal olarak iş göremezlik ödeneği almaktadır. Ancak ilgili kurum tarafından ödenen iş göremezlik ödeneğinin işçinin almış olduğu ücretten daha az olması nedeniyle, işveren tarafından da ayrıca para yardımında bulunulabilmektedir. Diğer bir ifade ile işverenler bu tür durumdaki çalışanlarına yukarıda belirtilen hakların dışında parasal yardım da yapabilmektedir.

Ancak uygulamada işveren tarafından bu durumdaki bir çalışanına yapılan parasal yardımların niteliği, vergisel boyutu, gelir vergisine tabi olup olmayacağı, yapılan ödemelerden damga vergisi alınıp alınmayacağı, belge düzeninin nasıl olacağı, buna ilişkin ücret bordrosunun düzenlenip düzenlenmeyeceği, işveren tarafından gider olarak dikkate alınıp alınmayacağı hususlarında duraksama ve tereddütler anlaşılmasına ilişkin bilgilere yer vereceğim.

6- GELİR VERGİSİ KANUNU AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun; 25. maddesinde;

"Aşağıda yazılı tazminat ve yardımlar Gelir Vergisi'nden müstesnadır:

1. *Ölüm, engellilik ve hastalık sebebiyle verilen tazminat ve yardımlar ile 25.08.1999 tarihli ve 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu uyarınca ödenen işsizlik ödeneği ve 22.05.2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'na göre ödenen işe başlatmama tazminatı;*

.....

6. *Sosyal sigorta kurumları tarafından sigortalılara yapılan ödemeler;"*
7. *maddesinde; "Safi kazancın tespit edilmesi için, aşağıdaki giderlerin indirilmesi kabul edilir:*
8. *Ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için yapılan genel giderler;..."*
9. *maddesinde; "Ücret, işverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatlerdir.*

Ücretin ödenek, tazminat, kasa tazminatı (Mali sorumluluk tazminatı), tahsisat, zam, avans, aidat, huzur hakkı, prim, ikramiye, gider karşılığı veya başka adlar altında ödenmiş olması veya bir ortaklık münasebeti niteliğinde olmamak şartı ile kazancın belli bir yüzdesi şeklinde tayin edilmiş bulunması onun mahiyetini değiştirmez...." hükümleri yer almaktadır.

Öte yandan, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun "**İş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortasından sağlanan haklar**" başlıklı 16. maddesinde, sigortalıya, geçici iş göremezlik süresince günlük geçici iş göremezlik ödeneği verileceği hükmüne yer verilmiştir.

Bu hükümlere göre, ***iş kazası geçiren işçiye,***

- İşveren tarafından iş göremezlik ödeneği tutarı ile aldığı ücret arasındaki fark kadar veya bundan farklı bir tutarda ödenen yardımın, Gelir Vergisi Kanunu'nun 25. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendi kapsamında,
- 5510 sayılı Kanun kapsamında ödenen iş göremezlik ödeneğinin, Gelir Vergisi Kanunu'nun 25. maddesinin birinci fıkrasının (6) numaralı bendi kapsamında, gelir vergisinden istisna edilmesi mümkün bulunmaktadır.

Öte yandan, iş kazası geçiren işçinize tarafınızca yapılan ödemenin Gelir Vergisi Kanunu'nun 40. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendi gereğince ticari kazancın tespitinde gider olarak dikkate alınabileceği izahtan varestedir.

Öte yandan Gelir Vergisi Kanunu'nun 61. maddesine göre ücret; işverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatlerdir.

Ücretin ödenek, tazminat, kasa tazminatı (Mali sorumluluk tazminatı), tahsisat, zam, avans, aidat, huzur hakkı, prim, ikramiye, gider karşılığı veya başka adlar altında ödenmiş olması veya bir ortaklık münasebeti niteliğinde olmamak şartı ile kazancın belli bir yüzdesi şeklinde tayin edilmiş bulunması onun mahiyetini değiştirmez.

Bu bağlamda Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından ödenen iş göremezlik ödeneğinin, işçinin almış olduğu ücretten daha az olması nedeniyle, işveren tarafından iş göremezlik ödeneği ile ücret arasındaki fark kadar veya daha farklı bir tutardaki yardım ödemesinin ücret olarak değerlendirilmesi mümkün değildir.

7- VERGİ USUL KANUNU AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 227. maddesinin birinci fıkrasında; ***“Bu Kanun'da aksine hüküm olmadıkça bu kanuna göre tutulan ve üçüncü şahıslarla olan münasebet ve muamelelere ait olan kayıtların tevsiki mecburidir.”*** hükmü yer almakta olup, söz konusu kayıtların aynı Kanun'un 229 ve müteakip maddelerinde belirtilen belgeler ile tevsik edilmesi esastır.

Bu kapsamda, mezkûr Kanun'un 238. maddesinde, ***“İşverenler her ay ödedikleri ücretler için (Ücret bordrosu) tutmaya mecburdurlar. Gelir Vergisi Kanununa göre vergiden muaf olan ücretlerle diğer ücret üzerinden vergiye tabi hizmet erbabına yapılan ücret ödemeleri için bordro tutulmaz.”*** hükmü almaktadır.

Buna göre, işveren olarak iş kazası geçiren işçiye, 5510 sayılı Kanun'un 16. maddesi uyarınca ***ilgili kurum tarafından ödenen iş göremezlik ödeneğinin işçinin almış olduğu ücretten daha az olması nedeniyle, işveren tarafından yardım amaçlı yapılan para ödemesi için Vergi Usul Kanunu'nun 238. maddesi gereğince ücret bordrosu düzenlenmesi gerekmektedir.***

8- DAMGA VERGİSİ KANUNU AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

488 sayılı Damga Vergisi Kanunu'nun 1. maddesinde, bu Kanuna ekli (1) sayılı tabloda yazılı kâğıtların damga vergisine tabi olduğu, bu Kanundaki kâğıtlar teriminin yazılıp imzalanmak veya imza yerine geçen bir işaret konmak suretiyle düzenlenen ve herhangi bir hususu ispat veya belli etmek için ibraz edilebilecek olan belgeler ile elektronik imza kullanılmak suretiyle manyetik ortamda ve elektronik veri şeklinde oluşturulan belgeleri ifade edeceği; 3 üncü maddesinde, damga vergisinin mükellefinin kâğıtları imza edenler olduğu;

9. maddesinde, bu Kanuna ekli (2) sayılı tabloda yazılı kâğıtların damga vergisinden müstesna olduğu hükmüne yer verilmiştir.

Mezkûr Kanuna ekli (1) sayılı tablonun “**Makbuzlar ve diğer kağıtlar**” başlıklı bölümünün IV/1-b fıkrasında, maaş, ücret, gündelik, huzur hakkı, aidat, ihtisas zammı, ikramiye, yemek ve mesken bedeli, harcırah, tazminat ve benzeri her ne adla olursa olsun hizmet karşılığı alınan paralar (avans olarak ödenenler dâhil) için verilen makbuzlar ile bu paraların nakden ödenmeyerek kişiler adına açılmış veya açılacak cari hesaplara nakledildiği veya emir ve havalelerine tediye olunduğu takdirde nakli veya tediye temin eden kağıtların binde 7,59 nispetinde damga vergisine tabi tutulacağı; Kanuna ekli (2) sayılı tablonun “**IV Ticari ve medeni işlerle ilgili kağıtlar**” başlıklı bölümünün 34 numaralı fıkrasında ise, Gelir Vergisi Kanunu’nun 23. maddesinde belirtilen ücretlere ilişkin kağıtların damga vergisinden istisna olduğu hükme bağlanmıştır.

Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde, iş kazası geçiren işçiye işveren tarafından yapılan para yardımına ilişkin olarak düzenlenen kâğıtların damga vergisinden istisna tutulacağına dair, **Damga Vergisi Kanunu’nda bir hüküm bulunmamaktadır. Bundan dolayı, işveren tarafından işçiye yapılan bu ödemelere ilişkin olarak düzenlenen kâğıtların, Damga Vergisi Kanunu’na ekli (1) sayılı tablonun IV/1-b fıkrasına göre, damga vergisine tabi tutulması gerekmektedir (*)**

9- SONUÇ

İş kazaları sonucunda çalışanlar işgücü kaybına uğrayabilmekte ve iş göremez hale gelebilmektedir. İş göremez hale gelen işçi hastaneden iş göremezlik raporu almakta, söz konusu rapora istinaden uzun süre çalışmamakta, çalışmadığı süre boyunca yasal olarak iş göremezlik ödeneği almaktadır. Ancak ilgili kurum tarafından ödenen iş göremezlik ödeneğinin işçinin almış olduğu ücretten daha az olması nedeniyle, işveren tarafından da ayrıca para yardımında bulunulabilmektedir.

Bu bağlamda, **iş kazası geçiren işçiye,**

• İşveren tarafından **iş göremezlik ödeneği tutarı ile aldığı ücret arasındaki fark kadar** veya bundan farklı bir tutarda ödenen yardımın, **Gelir Vergisi Kanunu’nun 25. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendi kapsamında,**

• 5510 sayılı Kanun kapsamında **ödenen iş göremezlik ödeneğinin,** Gelir Vergisi Kanunu’nun 25. maddesinin birinci fıkrasının (6) numaralı bendi kapsamında, **gelir vergisinden istisna edilmesi mümkün bulunmaktadır.**

Öte yandan, iş kazası geçiren işçiye işveren tarafından yapılan ödemenin Gelir Vergisi Kanunu’nun 40. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendi gereğince **ticari kazancın tespitinde gider olarak dikkate alınabilecektir.**

İşveren olarak iş kazası geçiren işçiye, 5510 sayılı Kanun’un 16. maddesi uyarınca ilgili kurum tarafından **ödenen iş göremezlik ödeneğinin işçinin almış olduğu ücretten daha az alması nedeniyle, işveren tarafından yardım amaçlı yapılan para ödemesi için Vergi Usul Kanunu’nun 238. maddesi gereğince ücret bordrosu düzenlenmesi gerekmektedir.**

Öte yandan, iş kazası geçiren işçiye işveren tarafından yapılan para yardımına ilişkin olarak **düzenlenen kâğıtların damga vergisinden istisna tutulacağına dair, Damga Vergisi Kanunu’nda bir hüküm bulunmadığından,** işveren tarafından işçiye yapılan bu ödemelere ilişkin olarak düzenlenen kâğıtların, Damga Vergisi Kanunu’na ekli (1) sayılı tablonun IV/1-b fıkrasına göre, **damga vergisine tabi tutulması gerekmektedir.**

KAYNAKÇA

- 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
- 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu
- 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu
- 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu'nun
- www.ozdogrular.com.tr
- <https://www.ntv.com.tr/yazarlar/prof-dr-cem-kilic/is-kazasi-sonrasinda-saglanan-yardimlar>
- Yaklaşım Dergisi Sayı: 346 Ekim / 2021

(*) İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 03.06.2021 tarih ve 62030549-120[94-2020/140]-434540 sayılı Özelgesi.